

Forse verhoging OZB in vooruitzicht

Verschraling in gemeenten is een keus van het kabinet

Gemeente moet voorzieningen sluiten

De ambities van het nieuwe kabinet voor wonen, bestaanszekerheid en bestuur zijn veelbelovend. De coalitie wil terecht doorbraken realiseren op de grote vraagstukken van deze tijd. Gemeenten doen er alles aan. Ze zijn onmisbaar om het hoofdlijnenakkoord van papier naar de praktijk te brengen. Maar de greep uit de gemeentekas van het demissionaire kabinet in 2022, is in het hoofdlijnenakkoord nog niet ongedaan gemaakt. Daardoor dreigt verschraling in steden en dorpen. Het kabinet-Schoof staat voor de keus om dat wel of niet te laten gebeuren.

Gemeenten nemen verantwoordelijkheid

In het hoofdlijnenakkoord van PVV, VVD, NSC en BBB staan goede passages over bestaanszekerheid, wonen en bestuur. De coalitie omarmt het idee voor een Deltaplan Bestaanszekerheid. In deze aanpak zijn gemeenten de verbindende schakel tussen alle partijen, kwetsbare inwoners voorop. Op het terrein van de woningtop hebben we elkaar ook gevonden. Rijk, gemeenten, woningcorporaties en de vastgoedsector, ieder neemt verantwoordelijkheid om volkshuisvesting en de bouw weer op de rails te krijgen. Wethouders in gemeenten zijn als geen ander nodig om partijen bij elkaar te brengen, te coördineren en problemen uit de weg te ruimen. Zo is het ook met het uitvoeren van de energietransitie. Dit betreft niet alleen het inpassen van zon en wind op land, maar ook het de omslag naar meer energiedelen en het mede-organiseren van netverzwaring. Of alle beheersmaatregelen die nodig zijn om het land aan te passen aan veel meer regen, hitte en droogte. Wonen, bestaanszekerheid, energie en klimaat. Gemeenten doen er alles aan. Niet voor niets hebben we met 342 gemeenten afgesproken dat we 'naar voren stappen' om onze verantwoordelijkheid waar te maken. Dit vraagt goed interbestuurlijk samenwerken met het rijk.

Minder woningen, armoedebeleid, verschraling van voorzieningen

Nu dreigt in lokale samenlevingen verschraling door de grote bezuinigingen op het gemeentefonds. Inwoners van steden en dorpen gaan dit het merken, vooral mensen die voor inkomenssteun van de gemeente afhankelijk zijn. Armoedebeleid, en ook sport- en culturele voorzieningen komen op het spel te staan. En door broodnodige investeringen gaat een streep. Er rest gemeenten niets anders meer dan bezuinigen. Op een ingelaste Algemene Ledenvergadering (ALV) van de VNG spraken wethouders zelfs van 'horrorbegrotingen'.

Wat betekent verschraling voor de ambities van het kabinet? Een greep uit wat we horen van gemeenten. Wethouder Marc Teutelink van Enschede (Burgerbelangen Enschede) vertelt dat zijn gemeente aankijkt tegen een structurele korting van €30 miljoen op een begroting van € 900 miljoen. Teutelink vreest dat straks minder mensen in armoede kwijtschelding van de gemeentelijke belasting krijgen, dat de ozb sterk omhoog moet, en dat er minder woningen worden gebouwd en verduurzaamd.

'Je krijgt daar wel geld voor van het rijk, maar de gemeente moet co-financieren, wat niet lukt zonder geld.'

Dit is een greep uit mogelijke maatregelen uit een breder kader.

Freek Verbakel, financieel strateeg in Amersfoort, vertelt dat zijn gemeente sinds 2010 al vaak heeft bezuinigd. De kaasschaaf is al een aantal keer over de organisatie gegaan. De ozb is de afgelopen jaren al flink verhoogd. De wettelijke verplichtingen voor het uitvoeren van taken voor het rijk zijn hoog. 'We komen op het punt dat harde keuzes nodig zijn. Snijden in dienstverlening, voorzieningen sluiten, en misschien wel stoppen met bijvoorbeeld duurzaamheid of armoedebeleid. Met de kaasschaaf redden we het niet meer.'

Investeringen schrappen

De gemeente Utrecht heeft een tekort van € 93 miljoen structureel. Dienstverlening wordt versoerd, subsidies verlaagd, aanmoedigingsgeld voor woningcorporaties verminderd, er komen

minder uren begeleiding in beschermd wonen, en minder uren voor BOA's. Dit is nog maar een aantal van de maatregelen.

De gemeente Zaanstad schrapt nu al investeringen vanwege de structurele tekorten op termijn, vertelt wethouder Stephanie Onclin (VVD). 'Het plan om een nieuwe gymzaal van een middelbare school op te plussen tot topsporthal, viel van de haak omdat we de kapitaallasten niet langjarig kunnen opbrengen.' De toekomstige nieuwbouw van een schoolgebouw moet om dezelfde reden sterk worden versoerd. De organisatie is intussen op zoek naar bezuinigingen. 'Aan de lastenkant kunnen we straks weinig doen, nu het rijk de ozb wil gaan maximeren. Aan de wettelijke zorgtaken kunnen we ook niet komen, wat overblijft zijn sport- en cultuurvoorzieningen, en alles wat de gemeente extra doet aan armoedebeleid.'

In de Voorjaarsnota zette het demissionaire kabinet een betekenisvolle stap, zoals het afschaffen van de opschalingskorting en rond de kosten van de Wmo. Dit is een stap vooruit. Het is ook een bonus dat het demissionaire kabinet erkent dat de financiële situatie van gemeenten desondanks zorgelijk blijft. Premier Rutte herhaalde dit in zijn speech op de ALV van 24 mei. En in het Kamerdebat over de Voorjaarsnota op 4 juni zei demissionair minister van Financiën Van Weyenberg: 'We zien dat het water daar aan de lippen staat.' Maar in het hoofdlijnenakkoord wordt het resterende tekort nog niet ongedaan gemaakt, waardoor verschraling dreigt. Het kabinet-Schoof staat voor de keus om dat wel of niet te laten gebeuren.

Keuzes voor het kabinet: balans door extra middelen of minder (zorg)taken

De keus om verschraling te voorkomen ligt hoofdzakelijk bij de uitwerking van het regeerprogramma. Want, binnen de smalle marges van de gemeentebegroting, hebben gemeenten nauwelijks ruimte om te kiezen. Het kabinet kan de keuze maken om de bezuiniging op het gemeentefonds terug te draaien. Waar staat het kabinet Schoof? We geven twee passages voor het regeerprogramma in overweging.

Optie 1 Gemeentefonds op orde

In het kader van goed bestuur werken we als één overheid samen met de decentrale overheden. We treden in overleg met de gemeenten over het in balans brengen van taken en middelen. Gemeenten zijn nodig om doorbraken te bereiken op de grote maatschappelijke vragen van woningnood,

bestaanszekerheid en samenhang in de samenleving. We hechten eraan het armoedebeleid, de investeringen in (energie)infrastructuur, veiligheid, leefbaarheid en voorzieningen voor sport en cultuur in gemeenten overeind te houden. Het kabinet trekt daarom structureel meer geld uit voor het gemeentefonds.

Optie 2 Balans taken en middelen

De balans tussen taken en middelen van gemeenten - de wettelijke en maatschappelijke opgave van gemeente versus de daarvoor ter beschikking staande middelen - is verstoord. We zullen in overleg met gemeenten die balans herstellen. We realiseren ons dat kostenbeheersing in het zorgdomein hiervoor een noodzakelijke randvoorwaarde is, mede in het licht van de ontwikkeling van het zorgstelsel als geheel. We vergoeden aan gemeenten de kosten van de Wmo en de Jeugdwet, die gemeenten in medebewind uitvoeren. We zijn hiertoe ook wettelijk verplicht (artikel 108 Gemeentewet) maar zullen, gezien de stijgende kosten, het wettelijk kader aanpassen. Dit leidt tot een versobering van de dekking en de voorzieningen, met als doel dat er voor gemeenten sprake is van een balans tussen taken en middelen.

Goed bestuur: autonomie voor en goede, uitvoerbare afspraken met gemeenten

Voldoende middelen voor gemeenten om hun werk te doen past in het streven van de nieuwe coalitie om te komen tot Goed Bestuur. Goed bestuur is een pijler van de coalitie van PVV, VVD, NSC en BBB. Dit is positief en belangrijk voor de kwaliteit van, en het vertrouwen in de overheid. Maar goed bestuur is een breed begrip, het krijgt betekenis in de vorm van goede afspraken. Over de balans tussen taken en middelen, en ook over het respecteren van de autonomie en de beleidsvrijheid van gemeenten. De aangekondigde maximering van de ozb past daar bijvoorbeeld niet goed in.

Specifieke uitkeringen

Ook voor de specifieke uitkeringen (spuks) zijn goede afspraken nodig. We zijn positief over de opschoningsacties van spuks, het is wenselijk en er hoeft minder geld en aandacht naar administratieve afhandeling. We zijn er minder positief over dat het rijk hierop een bezuiniging van 10% doorvoert. Van een korting kan enkel sprake zijn als er daadwerkelijk een reductie van de verantwoordingslast is die 10% oplevert, én als een spuk ook echt is overgeheveld door het vakdepartement.

De specifieke uitkeringen IZA (Integraal Zorgakkoord) en GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) zijn feitelijk bedoeld voor de structurele zorgopgave. Het is logisch dat deze uitkering van € 450 miljoen structureel wordt gemaakt. Ook spuks die betrekking hebben op relatief kleine bedragen zoals de spuk Digitale Overheid in lokale bibliotheken (€ 17 miljoen per jaar) horen thuis in het gemeentefonds. Dit geldt ook voor spuks die als sinds jaar en dag worden uitgekeerd, zoals de spuk Stimulering Sport (€ 189 miljoen per jaar): deze moet worden overgeheveld naar de Algemene Uitkering Gemeentefonds. Maar er zijn ook spuks minder geschikt om over te hevelen omdat ze zo specifiek zijn dat ze niet passen in het gemeentefonds. Dergelijke spuks moeten blijven bestaan en hierbij is een korting op het gemeentefonds niet passend.

Arbitrage

Goed bestuur houdt voor ons in dat het rijk en de decentrale overheden samen verantwoordelijkheid nemen voor de grote maatschappelijke vragen, en samen de keuzes uitdragen voor wat de overheid wel of niet op zich neemt. Het is een goede zaak dat er een constitutioneel hof komt om deze keuzes aan de Grondwet te toetsen. Het zal nog een tijd duren voordat dit hof is gerealiseerd. Wij zijn er daarom voorstander van om in deze kabinetsperiode vast een arbitragecommissie in te stellen. In het geval van een conflict over de kosten van bijvoorbeeld medebewindstaken, kan een onafhankelijke commissie daar een uitspraak over doen.

Gemeenten zetten ook zelf een stap

Gemeenten nemen verantwoordelijkheid voor de grote opgaven. Dit vraagt kwalitatief sterke gemeentelijke organisaties. In VNG-verband zoeken we daarom naar mogelijkheden om nog meer onderling samen te werken. Met het oog op kosten besparen en meer kwaliteit. De gemeentelijke uitvoering breidt zich verder uit. We gaan ook intenser samenwerken op het terrein van personeel en personele uitwisseling. Hier ligt een potentieel voor besparen, maar dit potentieel kan de verschraving niet buiten de deur houden.

Gemeenten doen er alles aan

‘There is no such thing as a free lunch’, zei Milton Friedman. Om het ene doel te bereiken moeten we andere doelen opgeven. Gemeenten zijn cruciaal voor alle grote ambities van het kabinet, dat vraagt goed samenwerken tussen rijk en gemeenten. Je

kunt niet tegelijk veel geld onttrekken aan de gemeentefinanciën en er vanuit gaan dat gemeenten alles overeind kunnen houden, en hun aandeel nemen in het verwezenlijken van de uitgangspunten van het hoofdlijnenakkoord. Wat gemeenten wel heel graag willen.

Ze steken hun nek uit voor woningbouw, nemen risico's, verenigen belangen, maken alles juridisch kloppend. De omslag naar een houdbaar energiesysteem, met z'n ingewikkelde ruimtelijke en maatschappelijke puzzel, daar doen gemeenten alles aan. Ze onderhouden groen, straten en de riolering. En de voorzieningen die het leven in dorpen en steden leuk en leefbaar maken, zoals sportaccommodaties, theaters, en dorpshuizen. Gemeenten staan pal voor bestaanszekerheid, voor de zorg dat kwetsbare mensen niet door het ijs zakken.

Wonen. Bestaanszekerheid. De leefomgeving. Zorg. Sport. Cultuur. Veiligheid. Samenleven. Gemeenten doen er alles aan!

Doen we structureel geld erbij in het gemeentefonds? Accepteren we verschraving in dorpen en steden? Kiezen we ervoor ambities bij te stellen? Onze oproep aan het kabinet en de nieuwe kamer is: maak een keuze en ga ervoor staan.

Sharon Dijksma is voorzitter van de VNG en burgemeester van Utrecht

Leonard Geluk is algemeen directeur van de VNG

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

juni 2024